

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Lib. I. cap. 5. & seqq. de Notione Fidei justificantis, ejusdemque objecto

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

Controversiæ Principalis Secundæ
DE
JUSTIFICATIONE ET BONIS
OPERIBUS IN GENERE,
LIBRI PRIMI
CAPVT QVINTVM & seqq.

DE

Notione Fidei justificantis, ejusdemque objecto.

Remittit huic tractationi Bellarminus Explicationem nominum & justificationis & iustitiæ, suis inserviens pro more hypothesis, quas suscepit defendendas. Nostra hic Opera iterum circa illud solum erit occupata, quod auctoritatem respicit Augustini, dum de cæteris alij jam fuere ex debito solliciti. Utitur eâ Bellarminus in antecessum, ubi quartam vocabuli Justitiæ significationem proponit, quam monet adtendi, ubi de Justificatione sermo sit, ita scribit: *Accipitur demique iustitia pro Rectitudine internâ, quâ homo recte ordinatur erga DEUM & proximum, quæ sola est simpliciter & absolute Justitia, & dicitur Justitia Fidei, quia à Fide incipit, & Justitia Dei, quoniam ab Illo donatur.* De hac scribit Apostolus, *Et inveniar in illo, non meam habens iustitiam, quæ ex Lege est, sed illam, quæ ex Fide Christi est, quæ ex Deo est iustitia in Fide.* Ubi notandum est, scribit Bellarminus, Justitiam ex Lege, quæ opponitur Justitiæ ex Fide, non esse Justitiam Legis, id est, Justitiam in Lege scriptam, sed esse Justitiam sine auxilio Gratiæ ex solâ Legis cognitione factam. Hinc Augustinus inquit, *Miro modo, sed tamen vero justitiam Legis non implet iustitia, quæ in Lege est, sed quæ in Spiritu Gratiæ.* Addit Bellarminus, idem enim significant Justitia ex Lege, & Justitia in Lege. Interna igitur Justitia, ita Bellarminus pergit, sedem habet in corde; nam Justitia Legis est in libris, Justitia operum est in manibus, Justitia Fidei sive DEI est in animo, id est, in voluntate, quæ cordis nomine in Scripturis solet adpellari, & ideo in Scripturis justi dicuntur recti corde. De hac loquitur Augustinus, *Hic in unoquoque, iustitia est, ut homini obedienti DEUS, animus corpori, Ratio autem vitis etiam repugnantibus imperet vel subigendo, vel resistendo.* Est autem hæc Justitia duplex, ita porro scribit Bellarminus, habitualis & actualis, quod aperte docet Augustinus, illud tractans, *Facit iudicium & iustitiam,* ubi monet, *Psalmum loqui de iustitia actuali, id est, de opere Justitiæ, quod faciunt, qui iusti sunt, non de ipsâ Virtute, quam DEUS in nobis facit, cum justificat impium.* His ita præmissis, post explicationem causarum Justificationis, formato etiam Statu Quæstionis de Fide iustifica, ipsam adgreditur Controversiam de ejus objecto, probare conatus, eam non esse fiduciam Misericordiæ, sed solum ad sensum firmum ac certum ad ea omnia, quæ DEUS proponit credenda, provocans aucter ad ipsam Fidei definitionem, quam exhibuit Apostolus in Epistolâ ad Ebræos, quod nimirum sit *Substantia rerum sperandarum, & argumentum non adparentium.* Et quia in Textu Græco vocatur *ὀψέως ἐπιτιθέμενος*, monet Bellarminus, ambiguum hoc esse, & verti posse, tum hominum sperantium, tum rerum speratarum sive sperandarum; addens, Augustinum ferè ubique hunc citat locum, legere *sperantium*, & juxta hanc Lectionem fore Sensum, *Fidem esse Substantiam sperantium*, id est, quasi vitam & animam, quæ iustum hominem sustentet, qui terram despiciens speret ac expectet æterna. Ubi autem hoc aliis Scripturæ testimoniis per diversas sex classes confirmare studuit, subjunxit; Hæc omnia demon-

vid. Meisn.
Phil. S.
part. II.
Qv 27. &
28.

Phil. 3.

lib. III. ad

Bon. c. 7.

de Civ. D.
1. 19. c. 27.Conc. 26.
in Pf. 118.
vel 119.

c. II.

demonstrant apertè, *Fidem esse in intellectu*, ac per hoc ad eam nullo modo pertinere Fiduciam, *quæ est in Voluntate*; quibus addere possumus testimonium Augustini, ubi dicit, *credere nihil esse aliud, nisi cum ad sensu cogitare*, ita ut cogitatio sit quasi genus, ad sensum quasi differentia. Nam, ut Ipse ibidem docet, *multi cogitant, qui non credunt, imò etiam aliquando cogitant, ut non credant, sed nullus credit, qui non cogitet*, quo loco Augustinus manifestè nostram confirmat Sententiam, inquit Bellarminus. Verùm hoc non contentus, peculiari capite id etiam demonstrare studet, *Fidem justificam non tam esse Notitiam, quam Ad sensum*, præmissis iterùm Scripturæ dictis, Augustini quoq; adhibita autoritate, è cuius Scriptis sequentia depromsit testimonia. Primum ex Epistolâ post centesimam secunda, ubi ita scripsit Doctor Sanctus: *Si propter eos solos Christus natus est, qui certâ intelligentia possunt ista discernere, penè frustra laboramus in Ecclesia*. Bellarminus hanc addit glossam, Et sanè ita esse, testatur Experientia, cum maxima pars fidelium vel propter ætatem puerilem, vel propter sexum muliebrem, vel propter ingenii hebetudinem, vel propter imperitiam literarum & scientiarum, quales sunt penè omnes rustici, non solum non intelligant Mysteria Trinitatis & Incarnationis, & similia ad Salutem necessaria, sed vix quidquam animo concipiant præter verborum sonum, & tamen inter fideles meritò numerantur, cum fatentur se credere, DEUM esse Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, juxta sensum Ecclesiæ. Secundum Augustini testimonium ex libro contra Epistolam Fundamenti hoc est: *Turbam non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas facit tutissimam*. Tertium ex Commentatio in Johannem duplex est, dum priori scribit, *Intelligentiam Mysteriorum esse præmium Fidei*; Posteriori autem monet: *Non quia cognoverunt, crediderunt, sed ut cognoscerent, crediderunt*. Quid enim est Fides, nisi credere, quod non vides? Quartum tandem est ex Sermonibus de Tempore: *Considera, quod voceris fidelis, non rationalis*. Denique accepto Baptismo hoc dicimus, *fidelis sum factus, credo, quod nescio*. Post hæc observat porro Bellarminus, Judicium sive ad sensum esse duplicem, alterum enim sequitur rationem & evidentiam rei, alterum verò autoritatem proponentis; priorem dici Notitiam, si propriè loqui velimus, posteriorem dici Fidem, Augustino ita scribente: *Quod intelligimus aliquid, rationi debemus; quod autem credimus, autoritati*. Igitur, quod addit Bellarminus, Mysteria Fidei, quæ rationem superant, credimus, non intelligimus, ac per hoc Fides distinguitur contra scientiam, & melius per ignorantiam, quam per notitiam definitur. Hoc jam, uti putat, obtento regreditur Bellarminus ad priorem de objecto Fidei Controversiam, porro demonstraturus ex Sacris Literis, id non esse speciale DEI Misericordiam, sed omnia quæ Deus revelare dignatus est, in primam aciem locatâ Fidei Confessione, quam Petrus edidit de Christo, à Patribus insigniter commendatam, & in primis ab Augustino, nihil tamen aliud exhibentem quam Christi Divinitatem. Præterea provocat ad Symbolum illud antiquissimum, quod Apostolicum dicitur, propterea quod Apostoli ipsum condiderint, ut inter omnes constaret, quamnam esset totius Fidei Christianæ summa, Augustino iterùm in testimonium adducto, cujus autoritate id etiam probare conatur, contineri hoc Symbolo, quam vis breviter & in Summâ totum Fidei objectum, utpotè qui illud his definiverit verbis, quod sit *Comprehensio Fidei nostræ simplex, brevis, plena, ut simplicitas consulat audientium rusticitati, brevitatis memoria, plenitudo Doctrinæ*; Et quod sit *breviter complexa Fidei regula, ut Mentem instruat, nec oneret memoriam*. Adducit insuper loca Patrum, per Fidem justificam intelligentium eam, quæ dicitur Catholica, quæque totum respicit Symbolum, interque eos Augustini etiam, ex libro de Fide & Symbolo, Commentario in Genesim imperfecto, & Enchiridio ad Laurentium, unde præsertim ostendit, *Deum Fide, Spe & Charitate coli*; Item, *Mentem imbui debere Fide: ut bene vivendo tendat ad speciem*; Iterùm, *Salutem his tribus adquiri, Fide, Spe & Charitate*, hac additâ argumentatione: *Quicumque invocaverit Nomen Domini, salvus erit. Sed non potest invocari Nomen Domini, nisi credatur prius*. Idèò *Fides credit, Spes & Charitas orant*. Ex quibus locis manifestè colligimus, scribit Bellarminus, eum loqui de Fide justificante & salvante, de quâ mox in sequentibus docet, eam distingui à spe, ac per hoc etiam à Fiducia, non solum nomine, sed objecto etiam, unde ratio propria sumitur ac Essentia virtutum. Verba hæc sunt: *Est Fides & rerum malarum & bonarum, quia & bona creduntur & mala, & hoc fide bonâ, non malâ. Est etiam fides & rerum præteritarum & presentium & futurarum; credimus enim mortuum esse Christum, quod jam præter-*

de Præd. Sanct. cap. 2.

cap. 4.

Tract. 27. & 40. Serm. 189.

de util. cred. cap. 11.

Tract. 10. in Epist. Joh.

Serm. 181 de Temp.

Serm. 115. & 119.

c. 2. 5. & 7.

cap. 8.

*præterit, credimus Eum sedere ad dextram Patris, quod nunc est, credimus venturum ad
judicandum, quod futurum est.* Item *fides est rerum suarum & alienarum. Nam & se-
quisque credit aliquando capisse, nec fuisse utique sempiternum, & alia atque alia; nec sa-
lum de aliis hominibus multa, quæ pertinent ad Religionem, verum etiam de Angelis credi-
mus. Spes autem non nisi Rerum bonarum est, nec nisi futurarum, & pertinentium ad
eum, qui earum spem gerere perhibetur. Quæ cum ita sint, propter has causas distinguenda
erit Fides à Spe, sicut vocabulo, ita & rationabili differentia. Huic addit Bellarminus
sequens Augustini ex Opere contra duas Pelagianorum Epistolas testimonium:
*Nostra Fides, hoc est, Catholica Fides justos ab injustis non operum, sed ipsâ Fidei lege discernit,
quia justus ex Fide vivit.* Ubi Augustinus loquitur de Fide justificâ, id est, Fidem dogmaticam, Eccle-
stium ab injusto, & dicit, eam Fidem esse Catholicam, id est, Fidem dogmaticam, Eccle-
siæ toti communem, non illam specialem, quæ illius tantum est, qui credit vel confidit,
Remissa sibi esse peccata. Et paulò infra dicit Augustinus, *hanc Fidem esse Fidem ve-
tam, quæ heresi opponitur, & ratione cuius melior est Mulier Catholica bis nupta, quam
Virgo heretica.* Ubi sine dubio, quæ iterum Bellarmini glosa est, per Fidem justificam
intelligit Fidem, quæ creduntur Articuli & omnia dogmata, sine ullâ permixtione
perfidia. Verum & rationibus id ipsum studet evincere Bellarminus ac specialem
explodere Fidem, inter quas secundam & quartam Augustini iterum autoritate susti-
muntam. *Secunda* sic sonat, Fides justificans præcedere debet Justificationem, Fides
autem specialis Misericordiæ sequitur Justificationem, igitur Fides specialis Misericor-
diæ non est Fides justificans. Propositio hujus argumenti est certissima, nam Fi-
des est causa Justificationis, causam enim significant illa Propositiones, *Ex & Per, cum
dicitur, Justificati ex Fide, &, qui justificat Circumcisionem ex fide, &, Præcipuum per Fidem.*
Omnis autem causa prior est effectu. Quocirca Augustinus in libro de *Spiritu & Lite-
rà*, hunc ordinem statuit inter actus Justificationis, ut primo loco sit lex, per quam est
cognitio peccati, secundo Fides, quæ imperat Gratiam contra peccatum, tertio Gratia,
per Fidem impetrari Remissionem peccatorum, ac per hoc Fidem esse priorem Justificati-
one. Quartam rationem scribit Bellarminus propriè eos refellere, qui volunt Fidem
justificantem esse fiduciam Benevolentis specialis. Nam tametsi fiducia obtinendæ
veniæ, qualis esse debet in homine Pœnitentiam agente, præcedat Justificationem, fidu-
cia tamen, quæ quis confidit, remissa sibi esse peccata, sequitur Deo gratum esse &
hæredem regni, de quâ loquuntur adversarii, à bonâ pendet Conscientia & perse-
verantia in dilectione DEI & operibus bonis, ac proinde præexigit Justificationem,
non illam efficit, ac per hoc non est Fides justificans, sed aliquid eâ posterius. Hoc
ubi quibusdam Scripturæ dictis ex utroque Testamento confirmatum ivit Bellarminus,
sequentiâ duo etiam ex Augustino subiungit testimonia, *Prius* ex libro de Agone
Christiano, *Fides est prima, quæ subjugat animam DEO, deinde præcepta vivendi, quibus
custoditis spes nostra firmatur.* Posterius ex Commentario in Johannem, ubi docet,
*Fiduciam procedere ex charitate.**

lib. III.
cap. 5.Rom. 5.
& 3.

c. 30.

cap. 13.
Tract. 6.

Haftenus de objecto Fidei ex Augustino Bellarminus, varias inter se miscens
Quæstiones & Controversias, videlicet, an Fides sit Notitia, rectius, an Notitia sit
pars aliqua Fidei, adque Fidem salvificam requiratur; Item, an illa sit Fiducia, rectius
iterum, an præcipua pars Fidei, quatenus in ipsâ Justificatione attenditur, sit ipsa Mi-
sericordiæ Dei Patris & Redemptionis Christi; ut &, an tantum in Intellectu, num
verò etiam in Voluntate hominis locum habeat, & quæ alia hinc inde inspergantur,
de quibus singulariter agere debuisset Bellarminus, nisi hæc mixturâ voluisset iterum
in turbido piscari, ac ubique Lectorem in ambiguo relinquere, præsertim Statu Con-
troversiæ pro more solito nunquam ritè formato, unde factum, ut in plerisque feri-
ret aerem, atque cum larvis, non planè nunquam se etiam ipso pugnaret, & sibi in faci-
em contradiceret, ea hic refutans, quæ ibi ipsemet sui oblitus parumque memor ad-
seruerat. Nostrarum hic quoque partium erit, Augustini testimonia vindicare eo
ordine, quò prolata sunt à Bellarmino, ne quidquam videatur prætermisum, eâ
semper cum observatione, ut non negligatur, ubi non ad scopum, quam debebat
tela direxit Bellarminus. Initium fiet autem à significatu vocabuli *Iustitia*, quem ex
Paulo

Paulo & Augustino huic de Justificatione peccatoris Controversiæ quasi loco fundamenti substratum voluit Bellarminus, utrique grandem interens injuriam & alienam adfingens mentem. Et Paulo quidem, de cujus Sententia *Esthicus*, etiam contra nos disputans, & gravissimos errores nobis adscribens, contra Bellarminum movit, *Iustitiam ex Fide Christi*, quam Apostolus *Iustitiæ ex Lege* opponit, intelligendam esse *de Iustitia per Fidem, quæ in Christum creditur*, utpotè quæ sola sit vera Iustitia, & dicatur *ex Fide, quæ in Christum creditur, tum quia per hanc Fidem cognoscitur*, eam non aliunde, quam ex Merito Passionis Christi posse haberi, *tum quia Fides illam impetrat*, imò & initium ejus est, (NB. non de Fide, sed ipsâ Iustitia hoc intelligi debet, aliàs prima non responderent secundis,) aded ut & ipsa non nisi per Christum habeatur. Verùm & Augustino, utpotè ad cujus auctoritatem in hâc Explicatione provocat *Esthicus*, ea citans loca, quæ statim Bellarminianæ perversioni opponentur, ubi vel tribus ostensum erit verbis, Augustinum ibi, ubi Bellarminus Eum sibi faventia scripsisse putavit, in Opere videlicet *contra duas Pelagianorum Epistolas* ad Bonifacium, occasione verborum Pauli, quæ prolixissimè tractavit, *Iustitiam*, quæ est *in Spiritu Gratia*, oppositam *Iustitiæ in vel ex Lege*, non intellexisse eam, quæ in ipso Justificationis actu attenditur, verùm quæ ipsam Justificationem sequitur, tanquam effectus, de quâ & quæcunque ad eam pertinent, expressè scripsit: *Hæc omnia nondum plena & perfecta erant in Apostolo, sed tanquam in via positus ad eorum plenitudinem perfectionemque currebat*. Idem insinuat magis perspicuè in Sermone post decimum quinto de Verbis Apostoli, commendans ex Eius mente *Iustitiam, quæ est per Fidem Christi, quæ impetrat à Deo, quæ est ex Deo, Iustitiam in Fide ad cognoscendum Eum & virtutem Resurrectionis Eius*, quam videlicet Paulus in proximè sequentibus nominaverat. Iterùm in Epistolâ post centesimam sextâ, agens de *Iustitia ex DEO*, quærit, *Quæ ex Deo est Iustitia in Fide?* Et respondet, *utique, quæ credimus, nobis Iustitiam Divinius dari, non à nobis, in nobis, nostris viribus fieri*. Sed satis hæc clara sunt, nec indigent uberiori demonstratione. Quod verò Bellarminus porrò hanc *Iustitiam*, quam in præsentis Controversiâ vult adtendi, vocat *internam*, sedem in voluntate hominis habentem, ob quam justii dicantur recti corde, Augustinum ex Opere de *Civitate Dei* citans testem, iterùm à scopo aberrat, quia Pater Sanctus ibi, ut in testimonio proximè vindicato, non agit de *Iustitia*, quæ in ipsâ Justificatione locum habet, sed quæ in fidelibus jam justificatis est, utpotè de quâ in sequentibus monet, quod Bellarminus omittere non debuit, *ut ab ipso petatur Deo & meritorum gratia, & venia delictorum, ac de Bonis acceptis gratiarum actio persolvatur*. Post ubi duplicem statuit *Iustitiam* Bellarminus, habitualem & actualem, ac de hâc, non verò illa loqui *Psalmem Regium* ex mente Augustini docet, ad præsentem quoque Controversiam non pertinet, cum neque hæc, neque illa in actu Justificationis, per quem homo peccator coram Deo fit justus, attendatur, ipseque Augustinus hoc satis manifestè indicavit, cum ibidem, ubi Bellarminus suæ distinctionis fundamentum se invenisse putavit, expressè scripsit: *Quis fecit in homine Iustitiam, nisi qui justificat impium, hoc est, per Gratiam suam ex impio facit justum? Facit ergò Iustitiam, id est, opus Iustitiæ qui habet in se Iustitiam, id est, opus Gratia*. Atque sic ostensum, aliter uti vocabulo *Iustitiæ* Augustinum, ubi loquitur de homine jam justificato, aliter verò, ubi eum considerat in actu Justificationis constitutum; quam diversitatem quia neglexit observare Bellarminus, mirum non est, quod hic etiam perpetuo vertiginis spiritu circumactus scopum minimè adtigerit.

Nunc vindicias requirit *Definitio Fidei Apostolica*, quâ dicitur *ὁπίσταναι ἐλπίζομένων* id est, *Substantia vel substantia rerum sperandarum*, vel prout Bellarminus ex Augustino vertit, *sperantium*, ita ut subjectum, non objectum Fidei à Paulo videatur hic insinuat. Eas suppeditat laudatus modò *Esthicus*; Interpret apud suos maximi æstimatus, qui hujus Versionis authorem non facit Augustinum, sed Eum ita in *Veteri quâdam Translatione* legisse monet, addens, hunc Interpretem, qui reddidit, *sperantium*, ut sibi constaret, etiam alteri membri participium *activè* reddere debuisset, videlicet, ut Fides diceretur *ἐλεγχθῆναι ἢ ἐλεπομένων*, id est, argumentum seu convictio *non videndum*, cum & illud sit in Græco *medium*, quod tamen nec fecerit, nec sine absurditate facere potuerit; rectius igitur esse, ut utrumque capiatur *passivè*, quod Sensum habeat

Ebr. 11.

beat manifestum & Apostoli scopo aptissimum. Neque hoc sufficit ad vindicandum Augustini auctoritatem, sed illud etiam insuper notandum, quod evolutio plerorumque locorum, ubi hoc Apostoli testimonio usus legitur Augustinus, ostendit, Eum minime Mentem suam huic Versioni addixisse, sed potius ad ipsum verborum Sensum respexisse. Inde in Enchiridio ad Laurentium, ubi hæc ipsa de re agit, notanter scribit: *Quod attinet ad non videre, sive quæ creduntur, sive quæ sperantur, Fidei speique commune est.* Sicin opere de peccatorum meritis & remissione, postquam non solum hanc Fidei definitionem exhibuit, sed propositi etiam ab Apostolo fidelium catalogi meminit, notanter hanc observationem addidit: *Hæc laus Fidei non esset, nec omnino Fides esset, si homines in credendo præmia sequerentur visibilia, hoc est, si fidelibus merces Immortalitatis redderetur in hoc Seculo.* Alia nunc prætermitto loca, ubi eadem ferè leguntur, unde potest constare, Augustinum non *subjectivè*, sed *objectivè* hanc etiam Definitionis partem intellexisse.

Sequitur in eadem tractatione Quæstio, *num Fides justificat sit in intellectu, ac Voluntate?* In cujus discussione, ut non dicam, Bellarminum sibi met ipsi contradixisse vel scripsisse, quod *Gerhardus* noster in *Confessione Catholicâ* docuit ad oculos, cerè ubi ad suas partes in excludendâ Fide ab actu Voluntatis Augustinum trahere laboravit, videtur omnino nescivisse, quid agat, dum & verba, quæ ex eodem adduxit, & quæ uberius in loco leguntur, tam sunt clara, ut clariora esse non potuerint ad demonstrandum, *Fidem pertinere ad Voluntatem.* Ego hic ea adscribo, quæ præcedunt testimonium ex libro de Prædestinatione Sanctorum à Bellarmino laudatum: *Quis non videat, prius esse cogitare, quam credere, nullus quippè credit aliquid, nisi prius cogitaverit, esse credendum? Quamvis enim raptim, quamvis celerrimè credendi Voluntatem quædam cogitationes antevolent, moxque illa (nimirum, credendi Voluntas,) sequatur ita, ut quasi conjunctissima comitetur; necesse est tamen, ut omnia, quæ creduntur, præveniente credantur cogitatione.* Et quid quæso est, cum ad sensu cogitare, dum Bellarminus dicit, in Fidei definitione Augustinianâ, quam proponit, cogitationem esse quasi genus, ad sensum quasi differentiam, quæ ut plurimum occupat locum causæ formalis in definitionibus rerum, quam id voluntariò amplecti, quod intellectui fuit propositum & commendatum, tanquam res bona & omni modo acceptabilis? Hoc qui non capit, neque vult capere, ostendit, se omni sano carere intellectu, privatumque esse omni Voluntatis propriæ nutu, ac instar bruti non nisi ea intelligere & velle, quam quæ alios intelligere & velle videt vel audit, quod annon pertineat ad *Fidem Carbonariam*, id est, nullam omnino, ubi neque Notitia rerum à DEO revelatarum, neque ad sensum, nisi omnino cæcus & irrationalis locum habet, videant, qui ejus defensionem in se suscipere vi hypothelium receptarum tenentur.

Ordo Bellarminianus nunc eam sinit Controversiam, quæ uti è prioris decisione dependet, ita mirum videtur non immeritò, qui potuerit Bellarminus intra lineas tam paucas sibi met ipsi tam apertè contradicere & scribere. Quamvis enim Fidei sedem non in Voluntate, sed intellectu statuerit, vix tamen hoc etiam à se impetrabit Eius defensor, qui ad animum revocabit, quod in hæc Quæstione defendent, Fidem non tam esse Notitiam, quam potius Ad sensum. Ad quem namque modum est ostensum, non posse dici ad sensum, si Voluntas nihil planè habeat negotii cum eâ; ita non caret absurditate, ei denegare Notitiam, cujus Subjectum est intellectus, atque ad eundem refertur. Taceo multas contradictiones alias, quas utrobique hic & ibi occurrentes alii dudum collegerunt ex Bellarmino. Ut verò ad Augustinum nunc respiciamus, quem isdem absurditatibus obnoxium præter meritum Lectori exhibuit, ostendendum est, injuriam fieri Doctori gravissimo & accuratissimo, nec aliunde hunc quoque errorem ortum esse, quam vel ex non intellectu, vel studiosè depravato Controversiæ statu. Dum enim Evangelici ad Fidem justificam & salvificam, præsertim in adultioribus & ætatem habentibus maturorem, requirunt *Notitiam*, non intelligunt quidem perfectam omni ex parte, quam neque Apostolus sibi omnibusque in univertum fidelibus adscribere ausus est, neque accuratam rerum Theologicarum peritiam, quæ publici in Ecclesia Doctores præ cæteris jure debent esse instructi, adeoque ad alios docendum & informandum idonei.

idonei; sed tamen aliquam illius objecti cognitionem, per quod Justitia & Salus generi humano est restituta, quatenus illud in Verbo per oracula Prophetico-Apostolica, eaque magis manifesta & perspicua est revelatum. Quo enim aliàs modo dicitur Fides ad sensum præbere rei alicui omninò incognitæ, quæque Intellectui non aliquâ ratione sit propostita? Dumque statuunt Philosophi, *nihil esse in Intellectu, quod non prius fuerit in Sensu*, de cuius Canonis usu & abusu, aliàs agitur; hic certè pari modo dici potest, nihil esse in adsensu, qui Voluntatem præsupponit, ut ostensum est, quod non prius fuerit notificatum atque Intellectui commendatum, uti patet. Hoc jam præcognito, noster est omninò Augustinus, etsi plerisque fidelibus in Ecclesia certam denegat intelligentiam, non tamen omnimodam; quod uti de sui temporis hominibus scripsit, ita optandum esset, non etiam de Christianis hujus Seculi id posse & debere scribi, verùm & simul laborandum enixissimè, ut Luce Verbi polterioribus hiis temporibus, post plura Ignorantiæ crassioris & tenebrarum quasi Ægyptiacarum Secula illustriores radios per singularem DEI gratiam emittente, Simpliciores etiam in cognitione DEI & mediorem Salutis ab Eo propositorum per fidelem Doctorum informationem crescant, àque cæcâ Fide magis magisque liberentur. De cætero, Augustinum non omnem, ut dixi, fidelibus sui temporis denegare *Notitiam*, nec eos omninò facere ignorantes, ea docent verba, quæ præmisit illis, quibus Bellarmino visum est uti: Adduxit nimirum verba Pauli, scribentis, *placuisse DEO per stultitiam prædicationis salvos facere credentes*, adque ea observavit sequentia: *Hæc stultitia prædicationis ac stultitia DEI, quæ sapientior est hominibus, multos contrahit ad salutem, ut non solum, qui nondum certâ valent intelligentia conspicere naturam DEI, quam Fide tenent, verùm etiam, qui nondum in ipsa Anima sua ita Substantiam incorporam à corporis generalitate discernunt, quem admodum certii sunt se vivere, nosse, velle, idè sint alieni à Salute, quam illa prædicationis stultitia fidelibus confert.* Distinguit nimirum inter cognitionem rerum naturalium Philosophicam & inter intelligentiam Mysteriorum Fidei, ut ut illi etiam accuratioribus earundem Scrutatoribus omnimodam certitudinem post plurimos sudores denegare cogantur. Glosâ, quam Bellarminus adtexuit de *atæpæriili, Sexu muliebri, Ingenii hebetudine, literarum quoque & Scientiarum imperitia*, opus non fuisset, si ex parte Doctorum major esset ovium, quam Lanæ, ex parte auditorum verò potior Cæli, quam Seculi cura, ac utrobique id debitâ ageretur Sollicitudine, quod officii & Muneris à DEO impositi ratio requirit. Eadem distinctio observata fuit à Patre Sancto, ubi commendavit *credendi simplicitatem*, tanquam fidelibus *tutissimam*, videlicet oppositam *intelligendi vivacitati*, quam in præcedentibus *sincerissimam* vocavit *Sapientiam*, addens, *paucos spirituales in hæc vitâ ad eam pervenire.* Sed neque Evangelici damnant Fidei *simplicitatem*, at implicatam, ignorantiam, stuporem, & quæ alia comitari solent Fidem carbonariam opere tanto commendatam, cæcâ, surdam, mutam, imò mortuam, in negotio Justificationis coràm Deo & æternæ Salutis per Christi Meritum impetrandæ locum habere negant, ob ordinem Divinitus præscriptum, quem mutare, in nullius hominis est arbitrio. Quod præterea *Intelligentiam Mysteriorum* Augustinus dixit esse *præmium Fidei*, etsi ipsamet verba non legantur ibi, ubi ea extare monuit Bellarminus, non obstat requisitæ ab Evangelicis ad Fidem *notitiæ*, cum loquatur eo in loco Pater Sanctus de Incremento cognitionis. Ita, quod insuper scribit, *Fidem nihil esse, nisi credere, quod non videtur*, bene se habet. Verùm si scripsisset, Fidem esse nihil, nisi credere, quod non cognoscitur, tunc de aliquo solliciti esse cogeremur responso, ac videre, quo Sensu id scripsisset Augustinus. Atqui dum aliud est videre, aliud cognoscere, si propriè velimus loqui, nec causa sit, cur Doctorem augustum per videre credamus intellexisse ipsum cognoscere, illatio Bellarmini nulla est. Sic quod alibi scripsit, *Christianum vocari fidelem, non rationalem*, verè scripsit, & subscribunt Evangelici manu menteque constantissimâ, non nescii, Fidem Christiani autoritate revelantis DEI; non ratione niti humanâ. Quid verò hoc iterum contra *Notitiam*, quæ omninò requiritur, etsi ratione non duce, sed pedissequâ & comite? Denique quod fidelis post Baptismum eodem Augustino ibidem teste dicit, *Credo, quod nescio*, si observetur, quâ occasione id scripsit Augustinus, nihil contra Evangelicorum Sententiam scripsisse Eum constabit apertissime. Nimirum scripsit vel potius dixit

Cccc

hæc

vid. Kest.
phys. So-
cin. p. 181.
& seqq.

1. Cor. 12

hæc verba in Festo Sanctæ Trinitatis, agens contra eos, qui Mysterium Sanctæ Trinitatis periculosâ, ut vocat, *disputatione* tractabant, inquit, *Lutum & Vas figuli de Creatore disputat, & ad suæ Naturæ rationem non potest pervenire; & curiose querit scire de Mysterio Trinitatis, quod Angeli in Cælo scire non possunt.* Et post alia: *Dicamus ergo simpliciter, Vis scire Naturam DEI, hoc scito, quod nescias; neque in hoc contristeris, quia nescias, quia & Angeli nesciunt.* Sed dicit aliquis, pergit Augustinus, *Quomodo ergo credo, quod nescio? Quomodo sum Christianus, qui nescio, quomodo sim Christianus?* Inter alia autem, quæ respondit Augustinus, hæc etiam sunt, quæ Bellarminus in rem, uti falsò putavit, suam adduxit, plura subjungens, quibus mentem apertius significavit, hæc in primis: *Nonne meum est, piè Ignorantiam confiteri, quam temerè mihi Scientiam* (Nota bene, non scripsit vel dixit, cognitionem,) *vindicare? In die Iudicii non damnor, quia dicam, nescivi naturam Creatoris mei.* Perpende hæc Lector & judica, an, quæ Sanctus Doctor contra curiosam Mysterii Angelis etiam absconditi tractationem & periculosam de eo disputationem monuit, piam præferens Ignorantiam, pertineant ad præsens Institutum, ubi Fidem requirere docetur *notitiam* eorum, quæ DEUS ipsemet nos scire voluit, & in hunc ipsam finem nobis revelavit? Sed neque dum satis hoc fuit Bellarmino, quin adhuc semel in subsidium vocari debuit Augustinus, ut *Adversum duplicem* adstrueret, quem rectius duplici fundamento inniti scripsisset, ex una videlicet parte rationi & evidentie rei, ex alterâ autem authoritati proponentis, ac ibi quidem dici Notitiam, propriè nimirum loquendo, hic verò Fidem, Augustino contestante, *Intellectum esse debitorem rationis, Fidem auctoritatis.* Verum præterquam, quod Pater augustus loco per Bellarminum citato in genere agit de discrimine inter *intelligere, credere & opinari*, primum dicens semper esse sine vitio, *secundum aliquando cum vitio*, tertium verò nunquam sine vitio, quod per partes, ut debet, satis explicat perspicuè, de secundo præsertim notans, *quod credere tunc sit culpandum, cum vel de DEO indignum aliquid creditur, vel de homine creditur facile;* etiam in specie de Fide salvifica scripsisset, eam scientiæ, quam per Verbum intelligere hic voluit intellectam, certo quodam modo, & quidem ratione fundamenti oppositam niti authoritate, nihil docuisset, quod non Evangelici ambabus, quod ajunt, manibus possent amplecti, ac pedibus ire in Doctoris Sancti verissimam ex omni parte Sententiam, Evangelicorum menti ex assensu consentaneam. Nam si id, quod *credimus, auctoritati* debemus, & quidem non hominis, sed DEI, Regis summi, non Tyrannici, qualis Rex Nebucadnezar olim non sine causâ vitus est, Somnii sibi met ipsi tunc per oblivionem Apocryphi & incogniti Apocalypsin & revelationem à Magis rigorosè conatus extorquere; sed Benevolentissimi, & Voluntatis suæ de æternâ Salute nostrâ rationes & media sufficienter revelantis, certè nulla hic ignorantia locum habere potest, sed adcedat eorum cognitio oportet, quæ nos scire voluit liberos Pater optimus, exarata in Literis Testamenti utriusque, quæ tabulas promissæ hereditatis nostræ continent. Et quamvis hæc magis propriè, quam supra voluit Bellarminus, loquendo non sciamus ex ullâ ratione, quæ nostro Intellectui se sinit extra hos Divinæ Revelationis terminos considerato, & suæ post Lapsum naturæ per peccatum insigniter corruptæ relicto, credimus tamen authoritati Revelantis, sed non sine omni *notitia* ejus, & qui revelavit, & quod revelatum est, quam utramque post hanc Vitam speramus perfectiorem & in suo genere perfectissimam.

Atque hæcenus ex Augustino Fidei pars prima est adserta, videlicet *Notitia*, quam qui nolunt cum Doctore sancto & Evangelicis ad normam ipsius Scripturæ in Fide justificæ & salvificæ admittere, maneat *Agneta*, ut mollissimo utar vocabulo, & si duce iterum Scriptura loqui licet, Afina Bileami stupidiore, quæ Sessorem suum agnovit, magis bruti quam Boves & Asini, Nutritores suos & præsepia, in quibus cibum accipiunt, non ignorantes, imò Avibus ratione carentibus deteriores, quas tempus eundi & redeundi ex instinctu quodam naturali cognoscere DEUS ipse testatur, & nos anniversaria docet Experientia. Nunc porro vindicanda venit tertia pars Fidei, eaque potior, & quidem ratione objecti, quod

quod per singularem *Fiduciam* amplectitur, non quasi Fides in se spectata non omne id pro objecto habeat, quod DEUS in Verbo hominibus revelare dignatus est, uti hanc Sententiam Bellarminus Evangelicis adfricare conatur, præter omne fas & meritum; sed, quod ad præsentis Controversiæ statum præprimis pertinet, quia Fides in actu Justificationis considerata ante omnia homini proponit DEI Patris Misericordiam, sicut erga omnes in universoni homines generalem & Catholicam, omnibus etiam utut diversimodè in Christi Mediatoris Catholici Merito demonstratam & oblatam, ita ei quoque ex fiduciali subsumptione & adplicatione specialem & verè individualem. Quæstione jam sic formatâ facilis est responso ad ea ex Augustino objecta, quibus Evangelicorum Sententiam oppugnare conatus est Bellarminus, Nimirum quod adinet Petrinam Fidei Confessionem, de Christo DEI Filio, ab Augustino commendatam, partim ex Evangelistarum Recensione, partim ex Augustini collatione manifestum est, Petrum tunc minimè in Foro Justificationis fuisse constitutum, sed Confessionis, quam Christus à Discipulis tanquam Præceptor fidelissimus requisivit, ut constaret, quantum hæcenus in Scholâ Ejus profecerint. Præterea hoc ipsum est, quod Evangelici docent, Fidei justificantis & Fiduciæ objectum statuentes CHRISTUM, in quo & per quem uti DEUS Pater suam erga homines demonstravit Misericordiam, ita per Eius Meriti imputationem gratiosam & gratuitam ipse Justificationis actus perficitur, ut suo mox loco uberius ex Augustino docebitur; ut aded Bellarminus hic suo se gladio instar Goliathi jugulandum præberit. Insuper id etiam non negligendum, quod Augustinus notanter circa hanc Fidei Confessionem observavit, ac observandum Bellarminus hæc suâ citatione voluit, quale illud sit Elogium, quo CHRISTUS hanc Fidei ex ore Petri, vel potius ex Revelatione Patris Confessionem excepit. *Videte*, inquit Sanctus Pater, *quæ laudes prosequuntur hanc Fidem?* Tu es Petrus &c. *Quid est*, super hanc Petram &c. *Super hanc Fidem*, *super id, quod dictum est*, Tu es Filius &c. *Magna laus!* Mirum omninò, ausum fuisse Bellarminum Evangelicos ad hoc Augustini testimonium ablegare, per quod præcipuum totius Papismi fundamentum concutitur, & si rem totam justâ libremus lance, omninò evertitur, nisi quod forsitan dubitavit, Evangelicos ita fore curiosos, ut Augustini verba in loco à se citato evolvant, aliàs vix iterùm arma eisdem contra se usurpanda traditurus. Verùm neque hoc sufficit, ea enim sequuntur porro apud Augustinum, quæ Evangelicorum Sententiam magis firmant, Romanensium verò ignorantiam & cæcæ Fidem omninò jugulant & confodiunt. Ita autem pergit ibi Doctor augustissimus: *Ergo dicit Petrus*, Tu es CHRISTUS &c. *Dicunt & Demones*, Scimus, qui sis, Tu es Filius DEI, Sanctus DEI. *Hoc Petrus, hoc & Demones, eadem verba, non idem animus.* Addit post aliqua: *Aliud est ergo confiteri CHRISTVM, ut teneas CHRISTVM; aliud confiteri CHRISTVM, ut repellas à te CHRISTVM.* Plura ibi leguntur huic pertinentia, quæ docent, non sufficere externam oris confessionem, sed aliquid amplius requiri ad veram Fidem, ut DEO sit grata, ac Eius impetret Gratiam.

Nunc ad alteram contra Objectum Fidei objectionem Bellarminianam ut deveniamus, Symbolum videlicet, quod communiter audit *Apostolicum*, ob Fidei Apostolicæ Summam, non verò *Apostolorum*, quod Apostoli ipsam condiderint, uti Bellarmino cum pluribus aliis est visum, de quo tamen rationes dubitandi nec paucæ, nec minoris momenti sunt, uti pridem à nostris Doctoribus est ostensum, maximi nihilominus semper in Ecclesiâ habitum, non tanti tamen, ut Synodi universales, quo ut plurimum commendantur Elogio, non licitum sibi putaverint, emergentibus Sathanæ studio & labore non unius generis hæresibus, eidem aliquas addere particulas, quod vix ac ne vix quidem fuissent autæ, si Symboli hujus immediatam autoritatem Apostolicam, & hinc quoque Divinam agnovissent. Undè, quid præsertim de Elogiis, quæ Augustinus huic Symbolo adscribit in Sermonibus *de Tempore*, sit itatuendum, non obscurè patet. Præterquam enim, quod eruditores Critici ex parte etiam ad-

ad hunc
1131. vol
1131

Math. 16

Vid.
Dannh.
Christeid.
Act. 1.
p. 396.

versaria dudum agnoverunt ingenue, non idem de *Sermonibus* his iudicium ferri debere, quia non omnes Augustinum agnoscant Patrem; Sermo inprimis post *centesimum & decimum quintus*, qui cuiusvis Apostolorum in huius Symboli partitione suam adscribit Symbolam, non *bolum* sive partem, uti *Dasypodius* hodie *Catholicus*, sine dubio ex *Altenstaigii Vocabulario* habet, causas præbet non unas, quæ Authorem ejus in dubium vocare jubent, ad minimum de additione suspectam facere possunt, quod præter alios inprimis docuit *Vossius* in peculiari de tribus Symbolis Opere, quod, quia in plerorumque Eruditorum manibus est, citasse nunc potest esse sufficiens. De cætero, quod huic Symbolo adscribit *Perfectionem* Augustinus in hoc Sermonem, mox à principio, de quali perfectione voluerit intelligi, non difficulter potest divinari, videlicet non de perfectione omnimodâ, quam Sacris adscribimus literis, sed conditionatâ & secundum quid, internâ potius & Sensem latentem respiciente, quam externâ Verborum tantummodo sonum exhibente. Ideo etiam in Sermonem post hunc quarto, ad cuius testimonium Bellarminus quoque provocavit, statim sub initium, scripsit Augustinus, breviter huius Symboli commendans, *quod paucis dicitur verbis, unde multum adquiratur*, in proluxâ ejus è Sacris utriusque Testamenti Oraculis Explicatione id ipsum ad oculum demonstrans. Et in Sermonem post centesimum & octogesimum primo, ex quo itidem Bellarminus contra Evangelicos mutuò sumit arma, hæc verba notatu dignissima leguntur, quibus Symboli huius tenor fidelibus commendatur: *Breve est verbis, sed magnum est Sacramentis*, quod ibidem adhuc proluxiori ostenditur Deductione, quæ opus non fuisset, si sub hac brevi Epitome omnia homini Christiano scita & creditu necessaria comprehendere existimasset Augustinus, vel quicumque sub Eius nomine hos Ecclesiæ tradidit Sermones. Quæ omnia & singula, si rite attendantur, uti errorem Bellarmini vel potius ignorantiam, quam Fidei adscribit, juvant minimè, talia nimirum, quæ Notitiâ non qualemcumque & superficialiariam, sed explicitam & cum vero Fidei Sensu conjunctam, ac Confessione non brutali, sed mentali expressam requirunt; Ita Sententiæ Evangelicorum non nocent, quæ hic non respicit hominem in actu Confessionis publicæ, sed Justificationis coram DEO constitutum, in quo etiam ubi Fidem docent per fiduciam Meriti Christi applicationem objecti loco habere specialem DEI Misericordiam, minimè illud intellectum volunt cum exclusione aliorum Fidei articuloꝝ, qui ad eam ratione cognitionis vel præmittuntur, vel etiam immediate sequuntur, prout Catena Fidei Apostolicæ ostendit, sed quia hæc potior pars est in hac Fidei Catenâ, quæ, uti non semel hæcenus dictum, in ipso Justificationis actu attenditur, & porro etiam uberius ex Augustino demonstrabitur.

vid. Höpf.
de Justif.
p. 158.

Inter id perendum est, ut videatur, quàm Bellarminus nihil etiam effecerit testimonii ex Augustini *Enchiridio* ad Laurentium productis, contra Sententiam Evangelicorum, quam hic quoque suscepit oppugnandam in vanum, more solito aberrans iterum à Scopo, ac confundens Fidem justificam, quæ justificam, cum ipsâ Fidei Confessione publica ac utriusque objecto, insuper etiam Augustino alienam adscribens Mentem, quasi, dum à Spe distinguit Fidem, per Spem intellexerit *Fiduciam*, cujus tamen rei indicium in ipsis Augustini verbis adparet nullum. Quamvis enim negari non possit, vocabula Spei & Fiduciam uti in Sacris Literis, ita & in Scriptis Patrum, atque sic etiam Augustini, Synonymicè non semel usurpari, quin & Fiduciam certo quodam modo distingui à Fide, quatenus nimirum vox Fidei pro Notitiâ vel Adientia sumitur; alia tamen est considerandi ratio, quæ ad præsens Institutum pertinet, ubi Fides locum habet Instrumenti, quo visum est uti DEO in Justificatione hominis, tanquam manu mendicæ, Satisfactionem Christi instar Eleemosynæ à manu obferentis DEI accipiente & sibi applicante. Hoc ubi iterum fuerit observatum, erit manifestum, in hac testimoniorum Augustini collectione Bellarminum nihil egisse, sed Lectoris patientia strenuè abulanti; quod itidem ab Eo factum, ubi præter hæc duplex ex Opere contra *Pelagianorum Epistolas* testimonium protulit, utrumque tamen impercipienter, cum

cum neutrum ex his agat de Fide in ipso Justificationis actu, sed post eum considerat, quatenus nimirum Fides à DEO collata in ipsa Confessione publicâ se præsentem testatur, ut taceam, hæc Augustini testimonia aliâs etiam Romanensibus adversari, partim ubi agitur de Justitia operum, uti suo videbitur loco, partim in Controversia de operibus infidelium, quod supra ostensum.

Super adhuc sunt rationes, quibus utitur Bellarminus, ut Fidem specialis Misericordiae fiducialem ab actu Justificationis excludat, eandemque Evangelicis Augustini etiam autoritate eripiat, ut ut hoc etiam frustra per DEI gratiam. Nam quod primam adinet, ut de formâ nihil omnino dicam, dum utraque præmissarum falsis, incertis & imaginariis nititur hypothesebus, quin Conclusio inde deducta sit absurda, quis dubitabit; ut ut aliâs ex falsis præmissis formaliter consideratis, vel ad formam Logicam redactis, sequi posse verum materiale, artis disputandi peritis non adeo videtur absurdum? Certè, falsa est major Propositio Bellarmini, quam sibi ex Evangelicorum mente fingit indubiam, quod Fides justificans *precedere* *debeat* Justificationem. Quis enim hoc dixit vel scripsit? Et si putavit, hoc esse necessarium, ut, quem admodum in quavis actione hominum naturali pariter & artificiali organum, per quod aliquid debet effici, prærequiritur, ita etiam necessariò prærequiratur Fides ad vel ante ipsam Justificationem, erravit plurimum, actiones Divinas ab humanis nesciens distingvere, illasque ad harum impertinenter modulum examinans, quasi DEO esset impossibile, in ipso actu Justificationis homini justificando, per semetipsum ad recipiendam hanc Gratiam planè idoneo, illud largiri gratiosè organum, per quod visum est liberrimæ voluntati Ejus hominem in se non nisi peccatorem, per adplicationem plenariæ Satisfactionis Christi justum facere & verè coram Throno Sanctitatis suæ justificatum. Neque etiam Subsumtio vel minor Bellarmini Propositio in hac ratione Evangelicis opposita caret falsitate, dum Lectori iterum quasi ex concessis voluit perlatum, Fidem specialis Misericordiae sequi Justificationem; quod, uti eatenus locum habere potest, quatenus homo coram DEO justificatus Fidei ponum, per quod Christi Meritum fiducialiter apprehendit, tanquam rem posthæc nulli futuram ului non seponit, sed ad alias in cursu Christianismi actiones & Exercitia divinitus præscripta, imò ad ipsam Salutem æternam ex eadem DEI gratia impetrandam custodit quam maxime necessariam; ita si intelligatur *exclusivè*, prout Bellarminus videtur hoc adduxisse Sensu, falsissimum est ac nullatenus admittendum. Patet jam sufficienter, quid de Conclusionem hujus argumenti Bellarminianâ sit statuendum, per quam conatus est contra Evangelicos evincere, *Fidem specialis Misericordiae non esse Fidem justificam*; quod etiam non evicisset, si ex abundantâ liberalitate utramque præmissarum hætenus Examini subiectarum largiremur, cum plura possint ex rebus etiam naturalibus adduci Exempla eorum, quæ diverso respectu in unâ & eadem actione rationem & antecedentis & consequentis habent, sine ullâ absurditatis ratione, quam sine verâ ratione sibi finxit Bellarminus ac aliis etiam proposuit. Cadit hinc, quodeunque ad hujus suæ argumentationis confirmationem ex Paulo & Augustino adduxit, dum illius & hujus testimonia nihil aliud contineant, quam quod ex Evangelicorum Sententia dictum est, utroque hic Doctore consentientibus.

Altera Ratio itidem petit principium, idque pro fundamento ponit, quod adhuc est controversum, *quando Fiduciam à bonâ pendere dicit Conscientia, Perseverantia, dilectione DEI & operibus bonis*, quæ omnia sunt contra hypothese Evangelicorum, de quibus certum est, quod Fiduciae & Fidei justificantis non aliud agnoscant fundamentum, nisi solam DEI Misericordiam, quod *utissimum* esse, Bellarminus etiam in sequenti agnovit tractatione, ut ut fraude non pia usus vocabulo *Misericordiae* ludens & abutens, quod ab aliis est ostensum. Nec aliud quid innuit Augustinus verbis ex Libro de *Agone Christiano* desumptis, quin potius Sententiam Evangelicorum egregiè illustrat, *Fidem statuens primam*, videlicet rem, ex parte hominis, *quæ DEO subjugat animam*, quod in ipsâ fit Justificatione. Dum verò alterum esse dicit medium, *Præcepta vivendi*, quibus nimirum porro subjugetur anima DEO, addens, *his custoditis Spem nostram firmari*, quamvis secundum ea, quæ paulò ante meruerunt observari, hic

vid. Danti
havv. in
Idea boni
Disp.
p. 210.

vid. Höpf.
ner. de Ju-
stif. p. 807.

quoque necessum non sit admittere, ut per spem intelligamus Fiduciam, de qua agitur in presenti, verum Spei vox possit hic locum habere in Sensu proprio, & quatenus Fidei opponitur, dum illa respicit futura, hæc autem amplectitur presentia, volueritque adeo Augustinus dicere, hominem ex gratia DEI justificatum ad obligationis præscriptæ debitum Legibus Divinis, quantum in viribus est, obedientem, atque sic Fidei suæ non mortuæ, non historicæ, sed vivæ, & hinc etiam salvificæ fructus instat Arboris bonæ ferentem & ostendentem, hoc quoque documento in Spe suâ ad futurum directâ confirmari, dum in se sentit Spiritûs Sancti operationem non frustaneam omnino, sed in Stadio Renovationis quotidianæ cum aliquo profectu & virtutum cœlitus datarum & virtutum Christianarum conjunctam, quod insuper non parvum præbet lætitiæ spiritualis argumentum, & Charitatis Deo proximoque ex obligatione eadem debitæ augmentum & per gradus incrementum, quod Augustinus ibidem in proximè sequentibus porro observavit, addens, quod eodem modo etiam nutritur Charitas, & incipiat lucere, quod antea tantummodo credebatur. Quid verò hæc, quæso, contra Fiduciam, quam Evangelici Duce Scripturâ, nec dissentiente Augustino, primariam & potiore dicunt Fidei justificantis partem? Quæ porro verba Bellarminus è sexto Augustini in Johanne Tractatu in suam rem, uti putavit, contra Evangelicos adduxit, quasi scripsisset, *Fiduciam procedere ex Charitate*, ibidem non leguntur, prout nimirum à Bellarmino citantur, ut multa ibi sint de Virtute & Efficacia Charitatis; quamvis si ibi extarent, non necessariò de Fiducia, quatenus Fidei justificantis pars est præcipua, esset intelligendum, sed ad fiduciam in aliis Christianismi operibus facile posset referri, prout ipsa Textûs Augustiniani series ex debito requireret.

CAPVT DUODECIMVM & seqq.

DE

Quæstione

An Fides sola justificet?

VT Evangelicos id adfirmantes convincat erroris ex mente Synodi Tridentinæ Bellarminus, Fidei in dispositione ad Justitiam sex alias Virtutes jungit, videlicet Timorem, Spem, Dilectionem, Penitentiam, Propositum suscipiendi Sacramenti, ut & novæ Vitæ ac Observationis mandatorum DEI, quæ ex variis Scripturæ dictis & Patrum testimoniiis deducendo, loco *primi argumenti principalis* proponit, nobis iterum ex Instituto ad Augustinum respicientibus. Et quidem ut ostendat, *primò*, Fidem justificare quidem, *sed non solum*, verum ut initium & radicem Justificationis primam, & sic eam agere in hoc negotio, quod suum est, *ut cæteris etiam Virtutibus relinquat locum*, sequentia quinque Augustini testimonia producit. *Primum* è Commentario in Epistolam ad Galatas: *Efficuntur filii sapientiæ, preparante ac præstante id Fide Mediatoris*. Addit Bellarminus, Fides igitur præparatio est ad Justificationem, per quam efficiuntur filii DEI. *Secundum* ex libro de Prædestinatione Sanctorum: *Fides prima datur, ex qua impetrantur cætera*. Tertium ex libro de Bono Perseverantiæ: *Quod initium verius homini Christiano, quam credere in Christum?* Quartum ex Libro de Spiritu & Litera: *Per legem cognitio peccati, per Fidem impetratio Gratiæ, per Gratiam sanitas anima &c.* Ubi post Legem, inquit Bellarminus, quæ extra nos est, primo inter ea loco, quæ in nobis sunt, Fidem constituit, secundò Operationem, tertio Gratiam &c. *Quintum* denique è Sermonem post vigesimum lectando de Verbis Apostoli: *Domus DEI credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur*. Vides, ita iterum Bellarminus, quomodo Fides solum inchoat ædificium, & sine Spe & Charitate non perficit, *secundò*, ut ostendat, Timorem atque ac Fidem concurrere ad Justificationem, urget Dictum Regii Plauti Parcemianæ, *Domini timorem vocantis initium Sapientiæ*, addens, per Sapientiam intelligi *perfectam Justificationem*, quæ totum componat hominem, Augustino id demonstrante prioris de Sermonem Domini in Monte libri capite nono, per timorem verò, qui sit initium Sapientiæ, timorem intelligere *servilem*, qui sit in peccatore, omnes tunc Patres, & inter eos Augustinum, tum loco citato, tum Tractatu in Epistolam Joannis